

ISSN: 2632-1734

Refakatsiz Çocuklar ve İnsan Ticareti: Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli

Abdülkadir FISTIKÇIOĞLU¹

MAKALE BİLGİSİ:

Beyan (Tez/ Bildiri): Özgün makale

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Benzerlik Raporu: Alındı

Makale Türü: Araştırma makalesi

Makale Kayıt Tarihi: 29.07.2026

Onay Tarihi: 22.09.2026

Atıf: Fistikçioğlu, A. (2026). Refakatsiz Çocuklar ve İnsan Ticareti: Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 9(2), 1-17.

DOI: [10.29228/cudes.95602](https://doi.org/10.29228/cudes.95602)

Özet

Zorunlu veya gönüllü olarak gerçekleşen göç hareketleri, tarih boyunca milyonlarca insanın yer değiştirmesine neden olmuş ve bu süreçte ebeveynlerinden veya yasal olarak kendilerinden sorumlu kişilerden ayrı kalan refakatsiz çocuklar (unaccompanied children), korunmaya en fazla ihtiyaç duyan gruplardan biri hâline gelmiştir. Bu çalışmanın amacı refakatsiz çocukların insan ticareti karşısındaki kırılganlıklarını dijital teknolojilerin etkisini de dikkate alarak değerlendirmek ve mağduriyetlerin önlenmesinde erken tespit mekanizmalarının rolünü incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve literatür taraması kullanılmış; uluslararası sözleşmeler, ulusal mevzuat, uluslararası kuruluş raporları ve akademik çalışmalar incelenmiştir. Bulgular, refakatsiz çocukların kayıt ve koruma süreçlerindeki eksiklikler nedeniyle koruma mekanizmalarının etkinliğini sınırlandığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, refakatsiz çocukların korunmasını güçlendirmek amacıyla sınır birlikleri, genel kolluk, sağlık ve eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ile yerel toplumun iş birliğine dayanan, yapay zekâ destekli, çok paydaşlı erken tespit modeli önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, İnsan Ticareti, Refakatsiz Çocuk, Erken Tespit Mekanizması, Çocuk Koruma Sistemi.

Unaccompanied Children and Human Trafficking: A Multi-Stakeholder Model for Early Identification

Abstract

Migration movements, occurring either involuntarily or voluntarily, have caused the displacement of millions of people throughout history; in this process, unaccompanied children, who are separated from their parents or legal guardians, have become one of the most vulnerable groups in need of protection. The objective of this study is to evaluate the vulnerabilities of unaccompanied children to human trafficking, taking into account the impact of digital technologies, and to examine the role of early detection mechanisms in preventing victimization. The research employs qualitative research methods, specifically document analysis and a literature review, examining international conventions, national legislation, reports from international organizations, and academic studies. The findings reveal that deficiencies in the registration and protection processes of unaccompanied children limit the effectiveness of safeguard mechanisms. Consequently, to strengthen the protection of unaccompanied children, an AI-powered, multistakeholder early detection model is proposed, predicated on cooperation among border units, law enforcement, healthcare and educational institutions, civil society organizations, and the local community.

Keywords: Migration, Human Trafficking, Unaccompanied Children, Early Identification, Child Protection System.

¹ Öğr. Gör., Gaziantep Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-9863-4965, fistikcioglu@gantep.edu.tr

1. GİRİŞ

Son yıllarda siyasi istikrarsızlıklar, silahlı çatışmalar, ekonomik yoksunluklar ve doğal afetlerin etkisiyle uluslararası göç hareketleri tarihsel olarak en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration [IOM], 2024) verilerine göre, dünya genelinde uluslararası göçmen sayısı 281 milyona ulaşmış ve bu sayı dünya nüfusunun yaklaşık %3,6'sını oluşturmaktadır. Bu kitlesel hareketlilik içerisinde en kırılgan gruplardan birini çocuklar oluşturmaktadır. Özellikle ebeveynleri veya yasal vasileri olmaksızın göç eden ve uluslararası literatürde refakatsiz çocuk (unaccompanied child) olarak tanımlanan çocuklar, göç sürecinde maruz kaldıkları çok boyutlu riskler nedeniyle özel koruma gerektiren bir grup olarak öne çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2023) verilerine göre, dünya genelinde şiddet, çatışma ve zulüm nedeniyle zorla yerinden edilen 117,3 milyon kişinin yaklaşık 47 milyonunu çocuklar oluşturmaktadır. Kimlik, aile desteği ve hukuki korumadan yoksun biçimde hedef veya transit ülkelere ulaşmaya çalışan refakatsiz çocuklar; cinsel sömürü, zorla çalıştırma, organ ticareti ve suç örgütleri tarafından istismar edilme gibi ağır insan hakları ihlallerine karşı son derece savunmasızdır. Bu nedenle söz konusu çocuklar, insan ticareti suçunun en önemli mağdur grupları arasında yer almaktadır (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi [United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC], 2024).

Dijital teknolojilerin yaygınlaşması, insan ticaretinin yöntemlerini de önemli ölçüde dönüştürmüştür. Organize suç ağları; sosyal medya platformları, çevrimiçi oyunlar, mesajlaşma uygulamaları ve diğer dijital iletişim araçları üzerinden refakatsiz çocuklara ulaşabilmekte, sahte iş, eğitim veya koruma vaatleriyle güven ilişkisi kurarak onları sömürü ağlarına dâhil edebilmektedir. Buna karşılık yapay zekâ, büyük veri analitiği ve dijital karar destek sistemleri; risk göstergelerinin erken belirlenmesi, kurumlararası bilgi paylaşımının güçlendirilmesi ve koruyucu müdahalelerin hızlandırılması açısından çocuk koruma alanına önemli fırsatlar sunmaktadır (IOM, 2022; UNODC, 2022). Bununla birlikte mevcut literatür, göç ve çocuk koruma politikalarını ağırlıklı olarak hukuki düzenlemeler ve makro düzeydeki kurumsal mekanizmalar çerçevesinde ele almakta; refakatsiz çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları riskler ile bu risklere müdahale eden yerel aktörler arasındaki etkileşim yeterince incelenmemektedir. Özellikle kayıt dışı kalan veya bürokratik süreçler nedeniyle koruma sisteminin dışında kalan çocukların organize suç ağları tarafından nasıl hedef alındığı ve bu sürecin erken aşamada nasıl önlenebileceği konusunda önemli bir bilgi boşluğu bulunmaktadır.

Bu çalışmanın temel problemi, mevcut çocuk koruma mekanizmalarına yeterince erişemeyen veya bu mekanizmaların dışında kalan refakatsiz çocukların insan ticareti riskine maruz kalma nedenlerini ortaya koymak ve bu risklerin erken dönemde tespit edilmesine yönelik bütüncül bir yaklaşım geliştirmektir. Bu doğrultuda çalışma, kriminolojik ve sosyolojik bir bakış açısıyla Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli'nin kuramsal temelini ve çocuk koruma süreçlerine sağlayabileceği katkıları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışma, çocuk korumayı yalnızca sınır güvenliği veya kolluk faaliyetleri ekseninde ele alan geleneksel yaklaşımın ötesine geçerek, kamu kurumları, öğretmenler, sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve yerel toplum aktörlerinin iş birliğine dayanan çok paydaşlı bir erken tespit ve koruma modeline ilişkin kuramsal ve uygulamaya yönelik bir çerçeve önermektedir. Böylece refakatsiz çocukların insan ticareti mağduru olma riskinin azaltılmasına yönelik disiplinler arası ve önleyici bir yaklaşım geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın izleyen bölümünde, refakatsiz çocukların korunmasına ilişkin sorunu açıklayan kuramsal yaklaşımlar ele alınmakta, ardından çalışmada kullanılan kavramsal ayrımlar ortaya konmaktadır.

2. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

2.1. Kuramsal Temeller ve Karşılaştırmalı Yaklaşım

Refakatsiz çocukların kriminolojik ve sosyo-hukuki durumunu açıklamada literatürde Hak Temelli Yaklaşım, Ekolojik Sistemler Kuramı ve Çocuk Koruma Yaklaşımları öne çıkmaktadır. Bu çalışmada söz konusu yaklaşımlar, birbirinden farklı yaklaşımlar olarak değil, refakatsiz çocukların korunmasını farklı boyutlarıyla açıklayan tamamlayıcı kuramsal çerçeveler olarak ele alınmaktadır.

Hak Temelli Yaklaşım, çocuğu devletin veya toplumun korumasına muhtaç pasif bir yardım nesnesi olarak değil, doğuştan sahip olduğu devredilemez hakların öznesi olarak kabul eder (Avrupa Konseyi [Council of Europe, CoE], 2005). Bu yaklaşıma göre refakatsiz çocuklara sunulan koruma

ve destek hizmetleri, devlet inisiyatifine kalmış sosyal yardım uygulamaları olarak değil, devletlerin uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükleri olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık Çocuk Koruma Yaklaşımı, risk altındaki çocukların öncelikli olarak korunması amacıyla hukuki, idari ve sosyal hizmet mekanizmalarının birlikte ve etkin biçimde kullanılmasına odaklanmaktadır. Bu kapsamda sınır yönetimi, sosyal inceleme süreçleri, vaka yönetimi ve kurumlar arası koordinasyon bu yaklaşımın temel öğeleri arasında yer almaktadır (UNODC, 2022).

Bu iki yaklaşımı sosyolojik ve kriminolojik açıdan bütünleyen kuramsal çerçeve, Urie Bronfenbrenner tarafından geliştirilen Ekolojik Sistemler Kuramı'dır. Kurama göre çocuğun gelişimi ve karşı karşıya kaldığı riskler, birbiriyle etkileşim hâlindeki çok katmanlı çevresel sistemlerin etkisi altında şekillenmektedir (Bronfenbrenner, 1979). Bu kapsamda aile, akraba grubu, okul ve mahalle gibi çocuğun doğrudan etkileşim içinde bulunduğu çevre mikrosistemi; aile ile okul, sosyal hizmet birimleri ve diğer destek mekanizmaları arasındaki etkileşimler mezosistemi; ebeveynlerin çalışma koşulları, sosyal hizmet kurumları, kolluk birimleri ve yerel yönetimler gibi çocuğu dolaylı olarak etkileyen yapılar ekzosistemi; toplumsal değerler, ulusal politikalar, hukuki düzenlemeler ve çocuk koruma sistemi ise makrosistemi oluşturmaktadır. Ekolojik Sistemler Kuramı'nın güncel yorumları, çocukların yaşam çevresinin dijital ortamları da kapsayacak şekilde genişlediğini ortaya koymaktadır. Sosyal medya platformları, çevrimiçi iletişim ağları ve dijital oyun ortamları çocukların sosyal etkileşimlerinin önemli bir parçası hâline gelirken, insan ticareti failleri tarafından çocuklara ulaşmak, güven ilişkisi kurmak ve sömürü amacıyla kullanılabilen yeni risk alanları da yaratmaktadır. Bu nedenle dijital risklerin ekolojik sistem perspektifiyle değerlendirilmesi ve yapay zekâ destekli erken uyarı ile risk değerlendirme mekanizmalarının çocuk koruma süreçlerine entegre edilmesi giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [United Nations International Children's Emergency Fund, UNICEF], 2021).

Bununla birlikte mevcut çocuk koruma uygulamaları büyük ölçüde hukuki düzenlemelerin ve kurumsal yapıların güçlendirilmesine odaklanmakta, bu düzenlemelerin çocuğun günlük yaşamında karşılaştığı risk ortamlarına nasıl yansıtıldığı ise yeterince ele alınmamaktadır. Ekolojik Sistemler Kuramı açısından değerlendirildiğinde bu durum, özellikle çocuğun içinde bulunduğu mikrosistemler arasındaki etkileşimleri ifade eden mezosistem düzeyinde önemli koordinasyon eksikliklerine yol açabilmektedir. Aile, okul, sağlık hizmetleri, sosyal hizmet birimleri ve kolluk kuvvetleri arasında etkili bilgi paylaşımı ve iş birliğinin sağlanamaması, risk göstergelerinin erken dönemde fark edilmesini ve uygun koruma tedbirlerinin zamanında uygulanmasını güçleştirmektedir. Benzer şekilde öğretmenler, sağlık çalışanları, mahalle düzeyindeki sosyal çevre ve diğer toplum temelli aktörler tarafından fark edilen risk göstergelerinin ilgili kurumlara hızlı ve etkili biçimde aktarılmasını sağlayacak yönlendirme ve koordinasyon mekanizmalarındaki yetersizlikler, refakatsiz çocukların insan ticareti başta olmak üzere çeşitli sömürü biçimlerine karşı kırılganlığını artırabilmektedir. Bu nedenle erken tespit mekanizmalarının temel işlevi, mikro, mezo, ekzo ve makro sistemlerde yer alan aktörler arasında etkili iletişim, bilgi paylaşımı ve koordinasyonu güçlendirerek çocuk koruma sisteminin bütüncül, önleyici ve etkin bir şekilde işlemesine katkı sağlamaktır.

Tablo 1

Kuramsal Temeller Karşılaştırması

Kuramsal Yaklaşım		Çocuğun Konumu	Temel Odak Noktası	Erken Tespitteki Rolü
Hak Yaklaşımı	Temelli	Hak Öznesi Birey	Uluslararası Hukuk ve Devlet Yükümlülükleri	Çocuğun üstün yararı ilkesinin hukuki güvencesini sağlar.
Ekolojik Kuramı	Sistemler	İlişkisel Ekosistemin Merkezi	Mikrosistem, Mezozistem, Makrosistem Entegrasyonu	Sokaktaki aktörler ile devlet kurumları arasındaki bilgi akışını açıklar.
Çocuk Yaklaşımı	Koruma	Korunmaya Muhtaç Birey	Kurumsal Müdahale Sosyal Hizmet ve Yönlendirme	Erken tespitten sonraki kurumsal bakım ve rehabilitasyonu yönetir.

Not. İlgili literatür ve uluslararası çocuk koruma çerçeveleri temel alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Refakatsiz çocukların insan ticaretine karşı korunması, tek bir kuramla açıklanamayacak kadar çok yönlü bir sorundur. Bu nedenle yukarıdaki tabloda yer alan üç yaklaşım bir araya getirilerek Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli önerilmiştir. Yapay zekâ ise bu modelde, farklı kaynaklardan gelen risk göstergelerini bir araya getirip erken uyarı üreten bir yardımcı araç şeklinde düşünülmüştür. Kuramsal yaklaşımlar, çocuğun konumunu ve erken tespitin dayanaklarını belirlemektedir; ancak bu yaklaşımların analitik olarak işleyebilmesi için çalışmada kullanılan temel kavramların netleştirilmesi gerekmektedir.

2.2. Kavramsal Çerçeve ve Kavramsal Ayrımlar

Refakatsiz çocuklara ilişkin literatürde karıştırılan konulardan birisi, ailesinden ayrı düşmüş çocuk (separated child) ile refakatsiz çocuk kavramlarıdır. Ailesinden ayrı düşmüş çocuklar, ebeveynlerinden ayrı olmalarına karşın bakım ve gözetim sorumluluğunu üstlenebilecek yetişkin bir akraba veya bakımından sorumlu kişi ile birlikte bulunan çocukları ifade etmektedir. Buna karşılık refakatsiz çocuklar, ebeveynleri ya da bakımından sorumlu herhangi bir yetişkinin refakati olmaksızın tek başına olan çocuklardır (Arslan, 2023). Bu durum, yani çocuğu koruyacak hiç kimsenin bulunmaması, refakatsiz çocukların istismar ve sömürü risklerine daha açık hâle gelmelerine neden olmaktadır.

Diğer bir kavramsal ayrım ise göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasındadır. Göçmen kaçakçılığının sıklıkla uluslararası literatürde yeri olmayan "insan kaçakçılığı" şeklinde tabir edilmesi anlam karmaşasına sebep olmaktadır. Göçmen kaçakçılığı, göçmenin rızasına dayalı olarak yasa dışı sınır geçişinin sağlanmasını konu alan ve esas itibarıyla devletlerin sınır güvenliğine karşı işlenen bir suçtur. Bu suçta, kaçakçılık hizmetinin tamamlanmasıyla birlikte taraflar arasındaki ilişki de sona ermektedir. Buna karşılık insan ticareti; kişilerin cebir, tehdit, hile, aldatma veya içinde bulundukları mahkûm durumdan yararlanılarak sömürülmesini esas alan ve bireyin temel hak ve özgürlüklerini hedef alan bir suçtur. Bu yönüyle insan ticareti suçunda mağdurun sömürüsü, sınır geçişinden bağımsız olarak devam edebilmekte ve suçun temel unsurunu oluşturmaktadır (UNODC, 2004; Birleşmiş Milletler [United Nations, UN], 2000).

Uluslararası hukuk çocuklar için özel bir koruma rejimi öngörmüştür. Palermo Protokolü uyarınca, mağdurun çocuk olması hâlinde çocuğun rızası hukuken geçerli kabul edilmemekte; dolayısıyla çocuğun sürece kendi iradesiyle katılmış olması insan ticareti suçunun oluşumunu ortadan kaldırmamaktadır (UN, 2000). Bu bağlamda göç yolculuğuna göçmen kaçakçılığı kapsamında başlayan bir süreç, özellikle refakatsiz çocuklar açısından borçlandırma, tehdit, şantaj veya diğer baskı yöntemleri sonucunda insan ticaretine dönüşebilmektedir (UNODC, 2020). Bu nedenle göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki sınır, özellikle refakatsiz çocuklar bakımından dinamik ve geçişken bir nitelik taşımaktadır. Kuramsal ve kavramsal çerçeve, erken tespitin neden tek bir kuruma bırakılamayacağını göstermektedir. Bu yaklaşımların hukuki karşılığı ve paydaşların yükümlülükleri ise uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde incelenmektedir.

3. Uluslararası ve Ulusal Mevzuat Çerçevesi

3.1. Uluslararası Mevzuat ve Küresel Yükümlülükler

Refakatsiz çocukların korunmasına ilişkin uluslararası hukuki çerçevenin temelini 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme oluşturmaktadır. Çocukları ilgilendiren tüm idari, adli ve yargısal işlemlerde temel olarak Sözleşme'nin 3. maddesinde düzenlenen çocuğun üstün yararı (best interests of the child) ilkesi esas alınmıştır (UN, 1989). Aynı Sözleşme'nin 20. maddesi ise taraf devletlerin yükümlülüğünü düzenlemiş, aile desteğinden mahrum olan çocukların özel koruma ve destek tedbirlerinden yararlandırılmasını belirtmiştir. Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin yol gösterici belgelerden biri olan BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 6 No.lu Genel Yorumu ise refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocukların ülkeye girişlerinin tespitinden itibaren gecikmeksizin kayıt altına alınmalarını, bireysel ihtiyaçlarının değerlendirilmesini, uygun bir yasal temsilci atanmasını ve geri göndermeme (non-refoulement) ilkesine uygun hareket etmeyi öngörmektedir (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi [United Nations Committee on the Rights of the Child, CRC], 2005).

İnsan ticaretiyle mücadele alanında temel uluslararası mevzuat ise Palermo Protokolü'dür. Protokol uyarınca mağdurun çocuk olması hâlinde cebir, tehdit, aldatma veya irade fesadı oluşturan diğer araçların varlığının ayrıca ispat edilmesine gerek bulunmamakta; sömürü amacıyla gerçekleştirilen fiiller doğrudan insan ticareti kapsamında değerlendirilmektedir (UN, 2000).

Son yıllarda dijital teknolojilerin gelişimiyle çocuklara ait risklerin dijital ortamlarda daha sık görülmeye başlaması uluslararası çocuk koruma politikalarında da önemli bir gündem hâline gelmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin 25 No.lu Genel Yorumu, devletlerin çocukları çevrimiçi sömürü, insan ticareti ve diğer dijital istismar biçimlerinden koruyacak etkili politika ve mekanizmalar geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca yapay zekâ ve dijital karar destek sistemlerinin kullanımında çocuğun üstün yararı, mahremiyet hakkı ve kişisel verilerin korunması ilkelerinin gözetilmesi gerektiği belirtilmektedir (CRC, 2021). Uluslararası düzenlemeler devletlerin asgari yükümlülüklerini belirlemektedir. Bu yükümlülüklerin Türkiye'deki yasal yapıya nasıl yansıdığı bir sonraki başlıkta ele alınmıştır.

3.2. Ulusal Mevzuat ve Türkiye'deki Yasal Yapı

Türkiye, jeopolitik konumu ve son yıllardaki ekonomik gelişimi nedeniyle, uluslararası göç hareketlerinde hem transit hem de hedef ülke haline gelmiştir. Bu nedenle refakatsiz çocukların korunmasına ilişkin ulusal mevzuat, kabul edilen uluslararası anlaşmalar doğrultusunda iç hukuka uyarlanmış ve gelişmiş bir hukuki yapı üzerine kurulmuştur. Çocukların korunmasına ilişkin temel düzenleme, devletin çocukları her türlü istismar ve şiddete karşı koruma yükümlülüğünü düzenleyen 1982 Anayasası'nın 41. maddesinde yer almaktadır.

Çocuk koruma alanındaki temel düzenleme olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, uyuşuna bakılmaksızın korunma ihtiyacı bulunan veya suça sürüklenen tüm çocukların korunmasına, haklarının güvence altına alınmasına ilişkin esasları düzenlemektedir. Refakatsiz yabancı çocuklara ilişkin özel hükümler ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında düzenlenmiştir. Kanunun 3. maddesinde refakatsiz çocuk tanımı uluslararası anlaşmalara uyumlu biçimde yapılırken, 66. maddesinde bu çocukların işlemlerinin gecikmeksizin yürütülmesi, uygun koruma hizmetlerine yönlendirilmeleri ve çocuklara özgü bakım hizmetlerinden yararlandırılmaları öngörülmektedir.

Bunun yanında Geçici Koruma Yönetmeliği ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uygulama Yönetmeliği, kamu kurumları arasındaki görev paylaşımı ve koordinasyona ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Ancak mevcut araştırmalar, hukuki çerçevenin büyük ölçüde uluslararası standartlarla uyumlu olmasına rağmen, kurumlar arası koordinasyon, bilgi paylaşımı ve uygulama süreçlerinde çeşitli yapısal sorunların devam ettiğini göstermektedir (Kırlı Aydemir, 2023). Bu durum, refakatsiz çocukların korunmasında yalnızca hukuki düzenlemelerin değil, bu düzenlemelerin etkili biçimde uygulanmasını sağlayacak çok paydaşlı ve erken müdahaleye dayalı mekanizmaların da önemini ortaya koymaktadır. Mevzuat çerçevesi, paydaşların görev ve sorumluluklarını ortaya koymaktadır. Bu sorumlulukların uygulamada nasıl karşılık bulduğunu değerlendirmek için izlenen yöntem aşağıda açıklanmıştır.

4. Yöntem

4.1. Araştırma Deseni ve Amacı

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve literatür taraması kullanılmıştır. Amaç, refakatsiz çocukların insan ticaretine karşı korunmasında çok paydaşlı bir erken tespit modeli önermektir. Bu doğrultuda araştırmanın temel sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Refakatsiz çocukların insan ticareti ağlarına sürüklenmesini önlemede, kurumsal ve toplumsal aktörlerin eşgüdüm içinde çalıştığı bütüncül bir erken tespit mekanizması nasıl yapılandırılmalıdır?

Doküman analizi, doğrudan saha araştırması yapmanın etik, güvenlik ve erişim açısından güç olduğu konuların incelenmesinde sıklıkla kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden biridir (Bowen, 2009). İnsan ticareti, organize suç örgütlerinin gizlilik içinde faaliyet gösterdiği suç alanlarından biridir. Mağdurlar, tehdit, baskı ve şiddet korkusu ya da hukuki statülerine ilişkin

endişeler nedeniyle görünür olmaktan kaçınmaktadır. Bu durum insan ticaretini, doğrudan veri toplamanın güç olduğu araştırma alanlarından biri hâline getirmiştir (UNODC, 2022). Refakatsiz çocuklar açısından ise mülakat veya anket gibi saha araştırmalarında hukuki izin almanın güç olması ve çocukların güvenliğinin riske girmesi önemli sınırlılıklar doğurmaktadır. Bu nedenle araştırmada birincil veri toplama yoluna gidilmemiş, mevcut akademik çalışmalar, mevzuat ve kurum raporları doküman analizi ve literatür taraması yoluyla incelenmiştir.

4.2. Veri Kaynakları

Araştırmada üç temel veri kaynağı kullanılmıştır. İlk olarak, International Organization for Migration, United Nations High Commissioner for Refugees, United Nations Office on Drugs and Crime ve United Nations Children's Fund tarafından yayımlanan güncel küresel raporlar incelenmiştir. İkinci olarak, Palermo Protokolü, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu başta olmak üzere uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemeler analiz edilmiştir. Üçüncü olarak ise son beş yılda ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan; refakatsiz çocuklar, yaş tespiti, göç, çocuk koruma ve insan ticareti konularına odaklanan ampirik ve kuramsal çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu kaynaklara ek olarak, yapay zekâ destekli çocuk koruma sistemleri, dijital riskler, siber suçlar ve teknoloji temelli erken müdahale mekanizmalarına ilişkin güncel raporlar da doküman analizine dâhil edilmiştir. Bu veri kaynaklarının birlikte değerlendirilmesindeki temel amaç, refakatsiz çocukların insan ticareti bakımından taşıdığı riskleri yalnızca mağdurlara ilişkin verilere dayanarak değil; göç, çocuk koruma, yasal mevzuat ve teknolojik riskler çerçevesinde de ortaya koymaktır. Böylece refakatsiz çocukların korunmasına ilişkin hukuki, sosyolojik, kriminolojik ve teknolojik yaklaşımların bütüncül biçimde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

4.3. Literatür Tarama Süreci

Literatür taraması ile çalışmanın amacı doğrultusunda DergiPark, TR Dizin, Scopus, Web of Science ve Google Scholar veri tabanları taranmış; tarama esnasında Türkçe ve İngilizce “göç”, “insan ticareti”, “insan ticareti ile mücadele”, “refakatsiz çocuk”, “refakatsiz çocuk ulusal ve uluslararası düzenlemeler”, “erken tespit mekanizması”, “çocuk koruma sistemi” ve “dijital ve siber suçlar” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Ayrıca AK, BM bünyesinde yer alan UNODC, IOM gibi uluslararası kurumların ve Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) gibi ulusal kurumların veri tabanlarından insan ticareti ile ilgili raporlar elde edilmiştir. Başlık ve özet incelemesinin ardından 40 çalışma tam metin olarak değerlendirilmiştir. Bunların 5'i akademik yayın (3 makale, 2 kitap), 13'ü kurumların rapor, istatistik ve politika belgesi, 15'i genel yorum ve rehber belgesi, 7 ise uluslararası ve ulusal hukuki metindir. Refakatsiz çocuklara ilişkin literatür ağırlıklı olarak hukuki statü (Arslan, 2023; Kırılı Aydemir, 2023), göç deneyimi (Kaçar Tunç, 2020) ve karşılaşılan riskler (Düzel ve Alış, 2018) üzerinde yoğunlaşmakta; insan ticareti bağlamında ise bu çocukları erken tespit açısından ele alan akademik çalışmalar sınırlı kalmaktadır.

4.4. Doküman Analizi ve Veri Çözümleme

Elde edilen veriler nitel içerik analizi yaklaşımı doğrultusunda çözümlenmiş; analiz sürecinde, çalışmanın amacına uygun olarak insan ticareti risk faktörleri, kurumsal uygulama boşlukları, çok paydaşlı çocuk koruma mekanizmaları ve dijital teknolojilerin erken tespit süreçlerindeki rolü esas alınmıştır. Veriler karşılaştırılmış, benzerlik ve farklılıklar değerlendirilerek araştırmanın amacıyla ilişkili ortak bulgular belirlenmiştir. Bu analizden elde edilen bulgular, çalışmada önerilen Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli'nin temel bileşenlerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Böylece farklı veri kaynaklarından elde edilen bulgular ayrı ayrı değerlendirilmek yerine, refakatsiz çocukların insan ticareti riskine maruz kalma olasılığının belirlenmesi açısından birlikte ele alınmıştır.

4.5. Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Araştırmanın güvenilirliğini artırmak ve bulguların tutarlılığını sağlamak amacıyla veri üçgenlemesi (data triangulation) yaklaşımı benimsenmiştir. Bu kapsamda uluslararası kuruluşların güncel küresel raporları, uluslararası ve ulusal hukuki düzenlemeler ile hakemli dergilerde yayımlanan akademik çalışmalar birbiriyle karşılaştırılmış; farklı veri kaynaklarından elde edilen bulgular ayrı ayrı değerlendirilmek yerine birlikte ele alınmıştır. Böylece tek bir kaynak türünün sınırlılıklarından kaynaklanabilecek yanlışlık azaltılmıştır. Etik açıdan bakıldığında, insan ticaretinin gizlilik içinde işlenen bir suç alanı olması ve mağdurların tehdit, baskı ve şiddet korkusuyla görünür olmaktan kaçınması doğrudan veri toplamayı güçleştirmektedir. Refakatsiz çocukların korunmasız konumu ve saha araştırmalarında hukuki izin almanın güçlüğü de çocukların güvenliğini riske atma ihtimali doğurmaktadır. Bu nedenle araştırmada çocuklarla mülakat, anket gibi doğrudan veri toplama yöntemlerine başvurulmamış; yalnızca yayımlanmış rapor, mevzuat ve akademik çalışmalar incelenmiştir.

4.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın en önemli sınırlılığı, birincil saha verisi içermemesidir. İnsan ticaretinin gizli yapısı, mağdurların görünür olmaktan kaçınması ve refakatsiz çocuklarla saha araştırması yapmanın hukuki ve güvenlik açısından güçlüğü nedeniyle mülakat, anket veya gözlem yoluyla veri toplanmamıştır. Bu nedenle çalışma, yalnızca mevcut raporlar, mevzuat ve akademik çalışmalarda yer alan bilgilerle sınırlıdır. İkinci sınırlılık, verilerin niteliğiyle ilgilidir. UNODC (2022), insan ticaretinde doğrudan veri toplamanın güçlüğüne işaret etmekte; bu da alandaki verilerin sınırlı kalabileceğini göstermektedir. Üçüncü olarak, çalışmada kullanılan rapor ve istatistikler farklı kurumlar tarafından, farklı tanım, kapsam ve dönemlerde hazırlandığından veriler arasında doğrudan karşılaştırma yapmak güç olabilir. Bu nedenle sayısal veriler kesin ölçümler olarak değil, sorunun boyutuna ilişkin göstergeler olarak değerlendirilmiştir. Son olarak, önerilen Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli doküman analizi ve literatür taramasından elde edilen bulgulara dayanmakta olup uygulamada sınanmamıştır. Belirtilen yöntemle elde edilen bulgular, üç başlık altında sunulmaktadır: betimsel veriler, sahadaki yapısal sorunlar ve bunlara dayalı model önerisi.

5. Bulgular

5.1. Küresel ve Ulusal Verilere İlişkin Betimsel Bulgular

Uluslararası kuruluşlar tarafından yayımlanan güncel rapor ve istatistiksel veriler, çocukların uluslararası göç hareketlerinden ve insan ticareti süreçlerinden diğer gruplara kıyasla daha çok etkilendiğini göstermektedir. Bu kapsamda, küresel ve ulusal düzeyde elde edilen istatistiksel veriler aşağıda sunulmuş ve araştırmanın amacı doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu bölümde sunulan veriler, özellikle çocukların göç ve insan ticareti bağlamındaki hassas durumlarını ortaya koymak ve refakatsiz çocuklara ilişkin erken tespit mekanizması ihtiyacının gerekçelerini desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

Tablo 2

Küresel Göçmen Nüfusunun Cinsiyet ve Yaş Dağılımı

Göçmen Kategorisi	Küresel Sayı (Milyon)	İlgili Nüfus Grubuna Göre Oran (%)
Kadın Göçmenler	135	Dünya toplam kadın nüfusunun %3,5'i
Erkek Göçmenler	146	Dünya toplam erkek nüfusunun %3,7'si
Çocuk Göçmenler	28	Dünya toplam çocuk nüfusunun %1,4'ü

Göçmen İşçiler	169	Toplam küresel işgücü içinde yer alan göçmenler
Kayıp/Ölü Göçmenler	Yaklaşık 8.5	2023 yılı göç yollarındaki can kayıpları

Not. IOM (2024) verileri temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 2'deki verilere göre, dünya genelinde 281 milyon uluslararası göçmen bulunmakta ve bunların yaklaşık 28 milyonunu çocuklar oluşturmaktadır. Aynı zamanda 2023 yılında gerçekleşen göç süreçlerinde yaklaşık 8.500 kişinin yaşamını yitirmiş olması, düzensiz göçün çocuklar açısından ciddi riskler barındırdığını göstermektedir. Bu veriler doğrudan refakatsiz çocukların insan ticareti riskine maruz kaldığını kanıtlamasa da, çocukların göç hareketleri içerisindeki niceliksel durumunu ve düzensiz göç süreçlerinin taşıdığı riskleri ortaya koyması, araştırmanın konusu açısından temel bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

Tablo 3:

Zorla Yerinden Edilmiş Nüfus ile Dünya Nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Karşılaştırması

Yaş Grubu	Zorla Yerinden Edilen Nüfus İçindeki Payı (%)	Dünya Genel Nüfusu İçindeki Payı (%)	Kriminolojik Risk Seviyesi
0 - 17 Yaş (Çocuk)	%40	%29	Akut / Yüksek Risk (Koruma hizmetlerine bağımlılık düzeyi en üst seviyede)
18 - 59 Yaş (Yetişkin)	Erkek: %27 / Kadın: %20	Erkek: %26 / Kadın: %28	Orta Risk (İşgücü piyasasında sömürü ve kayıt dışı istihdam riskleri)
60+ Yaş (Yaşlı)	Erkek: %3 / Kadın: %4	Erkek: %6 / Kadın: %8	Orta-Düşük Risk (Fiziksel bakıma muhtaçlık)

Not. UNHCR (2023) verileri temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 3'e göre, çocukların dünya nüfusunun %29'unu oluşturmalarına karşın zorla yerinden edilen nüfusun ise %40'ını oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, çocukların zorunlu göç süreçlerinden yetişkinlere göre daha fazla etkilendiğini ve koruma mekanizmalarının erken ve koordineli biçimde işletilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 4:

İnsan Ticareti Mağdurlarının Cinsiyet, Yaş ve İstismar Türlerine Göre Dağılımı

Mağdur Profili	Toplam Mağdurlar İçindeki Oranı (%)	En Yoğun Maruz Kalınan Sömürü Türü (%)	İkinci Sırada Yer Alan Sömürü Türü (%)
Kadınlar	%39	Cinsel Sömürü	Zorla Çalıştırma
Erkekler	%23	Zorla Çalıştırma / İşgücü Sömürüsü	Suç Faaliyetlerinde Kullanılma
Kız Çocukları	%16	Cinsel Sömürü (%60)	Zorla Çalıştırma (%19) / Diğer (%21)
Erkek Çocukları	%22	Diğer / Suça Sürüklenme (%47)	Zorla Çalıştırma (%45) / Cinsel Sömürü (%8)

Not. UNODC (2024) verileri temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 4'te sunulan veriler, insan ticareti mağduriyetinin yaş ve cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Kadınlar ve kız çocukları daha çok cinsel sömürüye maruz kalırken, erkekler ve erkek çocukları ise zorla çalıştırma ve suç faaliyetlerinde kullanılmaktadır. Bu durum, çocukların

farklı sömürü biçimleriyle karşı karşıya kaldığını göstermekte ve refakatsiz çocukların risk değerlendirmesinde tek bir gösterge yerine birden fazla risk göstergesinin birlikte ele alınmasını desteklemektedir.

Tablo 5:

Türkiye'de Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağdurlarının Yaş Dağılımı İstatistikleri

Yaş Grubu / Yıllar	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam Mağdur	Genel Yüzde (%)
(-) 18	17	30	162	118	72	399	%28,9
18 - 25 Yaş	62	83	47	119	114	425	%30,8
26 - 35 Yaş	44	70	55	128	111	408	%29,6
36 (+)	11	32	18	37	48	146	%10,6
Toplam Mağdur Sayısı	134	215	282	402	345	1378	%100,0

Not. Göç İdaresi Başkanlığı [GİB] (2022) verileri temel alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 5' incelendiğinde, 2018-2022 yılları arasında tespit edilen insan ticareti mağdurlarının yaklaşık %29'unu çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklardan sonra en yüksek mağduriyet oranı ise yaklaşık %33 ile 18-25 yaş grubunda görülmektedir. Türkiye'ye ait veriler, uluslararası verilerle uyumlu olarak çocukların insan ticareti açısından yüksek risk taşıyan gruplarından birisi olduğunu göstermektedir.

Tablolardaki veriler birlikte değerlendirildiğinde, refakatsiz çocukların hem göç süreçlerinde hem de insan ticareti bakımından yüksek düzeyde kırılganlığa sahip olduğu, bu kırılganlığın refakatsiz çocuklar söz konusu olduğunda daha kapsamlı bir risk değerlendirmesini gerektirdiği anlaşılmaktadır. Bununla beraber, bu istatistikler sadece tespit edilmiş mağdurlara ilişkin verileri içermekte, refakatsiz çocukların tamamını yansıtmamakta ve gerçek mağdur sayısının daha yüksek olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle mevcut veriler, refakatsiz çocukların insan ticareti riskinin büyüklüğünü göstermekten ziyade, çocukların mağduriyet açısından taşıdığı riskin ve erken tespit ihtiyacının ortaya konulmasına yardımcı olmaktadır. Bulgular, çocuk koruma politikalarının yalnızca hukuki düzenlemelere dayalı olmaması; erken tespit, kurumlar arası koordinasyon ve çok paydaşlı müdahale mekanizmalarıyla desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla elde edilen bulgular, çalışmada önerilen Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli'nin; farklı kurum ve aktörlerden gelen bilgilerin bir araya getirilmesi, risk göstergelerinin birlikte değerlendirilmesi ve olası insan ticareti vakalarına yönelik erken müdahalenin güçlendirilmesi üzerine yapılandırılmasını desteklemektedir.

Ayrıca Türkiye'nin 2025-2030 İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda insan ticaretiyle mücadelede kurumlar arası iş birliği, mağdur odaklı hizmetler ve önleyici mekanizmaların güncel politikalar kapsamında yer aldığı görülmektedir. Bu politika çerçevesi, araştırmada ortaya konulan erken tespit ve çok paydaşlı müdahale ihtiyacı açısından güncel bir kurumsal bağlam oluşturmaktadır (GİB, 2025). Betimsel veriler sorunun boyutunu göstermektedir. Ancak bu tablonun arkasındaki nedenler, sahada karşılaşılan yapısal sorunlar üzerinden daha iyi anlaşılabilir.

5.2. Sahada/Uygulamada Karşılaşılan Yapısal Sorunlar

Doküman analizi sonucunda, mevcut hukuki düzenlemelerin kapsamlı ve yeterli olmasına rağmen uygulamada çocukların korunmasını güçleştiren üç temel yapısal sorun belirlenmiştir:

- Yaş tespiti süreçleri hukuki ve tıbbi tartışmalara neden olmaktadır. Kimlik belgesi bulunmayan çocuklar için başvuru kemik yaşı yöntemleri gibi tıbbi değerlendirmeler

kesin sonuç vermemektedir. Bu nedenle yalnızca bu yöntemlere dayanılarak yaş belirlenmesi, bazı çocukların yetişkin olarak değerlendirilmesine ve çocuklara özgü koruma mekanizmalarından yararlanamamalarına yol açabilmektedir. Avrupa Birliği İltica Ajansı (European Union Agency for Asylum [EUAA], 2018), yaş tespitinin yalnızca ciddi şüphe hâlinde uygulanmasını ve şüphe durumunda kişinin çocuk olduğunun kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi de kemik yaşı ve diş gelişimine dayalı yöntemlerin önemli ölçüde hata payına sahip olduğunu, bu nedenle tek başına belirleyici yöntem olarak kullanılmaması gerektiğini belirtmektedir (CRC/CMW, 2017).

- Vasi atanmasındaki gecikmeler çocukların hukuki temsil hakkının etkin şekilde kullanılmasını engellemektedir. Özellikle refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar bakımından vasinin gecikmeksizin görevlendirilmemesi, uluslararası koruma başvurusunun etkin biçimde yürütülmesini güçleştirmektedir; çocuğun hukuki danışmanlık hizmetlerinden yararlanmasını ve idari işlemlerin yapılmasını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle Avrupa Birliği İltica Ajansı (EUAA, 2022), refakatsiz çocuklara bağımsız ve nitelikli bir vasinin mümkün olan en kısa sürede atanmasını, uluslararası koruma prosedürlerindeki temel güvencelerden biri olarak kabul etmektedir.
- Dil engeli ve kurumsal kapasite yetersizlikleri, çocuk koruma hizmetlerinin etkili bir şekilde sunulmasını güçleştirmektedir. Yeterli sayıda tercüman ve uzman personelin bulunmaması, refakatsiz çocukların yaşadıkları olayların, korunma ihtiyaçlarının ve insan ticareti risklerinin doğru şekilde değerlendirilmemesine neden olmaktadır. Uluslararası kuruluşlar; çocuklarla doğru iletişim, nitelikli tercüman desteği ve uzman personelin, çocuk koruma süreçlerinin temel unsurları olduğunu vurgulamaktadır (UNHCR, 2021; UNICEF, 2021). Ayrıca, koruma sürecinden ayrılan veya sistem dışında kalan refakatsiz çocukların insan ticareti ve diğer sömürü biçimleriyle yeniden karşı karşıya kalabildiği; bu nedenle kurumlar arası izleme ve destek mekanizmalarının uzun dönemlere yayılarak güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (CoE, 2024).

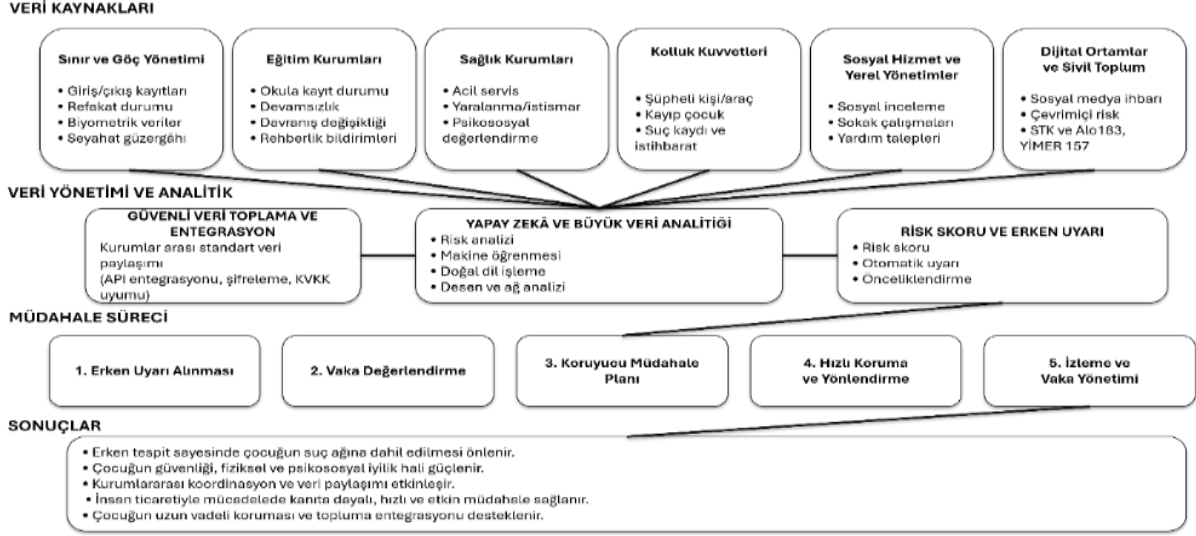
Ortaya konan yapısal sorunlar, paydaşlar arasında ortak bir erken tespit mekanizmasına duyulan ihtiyacı açıkça göstermektedir. Bu nedenle bulgular, Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli çerçevesinde birleştirilmiştir.

5.3. Bulguların Değerlendirilmesi ve Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli

Yapılan analiz neticesinde küresel veriler, ulusal mevzuat ve uygulama bulguları birlikte ele alındığında, refakatsiz çocukların korunmasında temel sorunun hukuki mevzuat ve düzenlemelerin eksikliğinden ziyade, çocukların risk altında olduğunun zamanında tespit edilememesi ve kurumlar arası iş birliğinin yeterli düzeyde sağlanamamasından kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle eğitim, sağlık, sosyal hizmet, kolluk, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında yeterli ve devamlı bilgi paylaşımının sağlanamaması, insan ticareti riski altındaki çocukların zamanında tespit edilmesine negatif yönde etki yapmaktadır. Bu eksikliği gidermek amacıyla çalışmada Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli önerilmektedir. Model; öğretmenler, sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları, kolluk kuvvetleri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve toplumun diğer paydaşlarının ortak bir risk değerlendirme ve yönlendirme sistemi çerçevesinde çalışmasını öngörmektedir. Bunun yanında geliştirilecek yapay zekâ destekli sistemler ve güvenli veri paylaşım altyapılarından faydalanarak yüksek risk taşıyan vakaların daha erken aşamada belirlenmesi ve koruyucu müdahalelerin gecikmeden uygulanması hedeflenmektedir. Elde edilen bulgular, refakatsiz çocukların insan ticaretinden korunmasında etkili bir çocuk koruma sisteminin yalnızca hukuki düzenlemelerle sağlanmasının yeterli olmadığını; hukuki düzenlemelere ilaveten erken tespit mekanizmasının güçlendirilmesi, disiplinler arası iş birliğinin geliştirilmesi ve teknolojik imkânları kullanan bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini göstermektedir.

Görsel 1

Yapay Zekâ Destekli Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli

Not: Bu model öneri niteliğinde kavramsal bir çerçevedir. Uygulama süreçleri ulusal mevzuat, kurumların kapasitesi ve çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda şekillendirilmelidir. Önerilen model, kuramsal çerçeve ve mevzuat ışığında tartışılmalı; güçlü yönleri kadar sınırlılıkları da ele alınmalıdır.

6. Tartışma

Araştırma bulguları, UNODC, UNICEF ve EP tarafından yayımlanan güncel raporlarla uyumlu biçimde, refakatsiz çocukların insan ticareti açısından yüksek risk altında bulunduğunu göstermektedir. Özellikle aile desteğinden yoksunluk, hukuki statü belirsizliği, kayıt dışılık ve sosyal izolasyon gibi faktörler, çocukların organize suç ağları tarafından istismar edilme olasılığını artırmaktadır. Bununla birlikte, mevcut istatistiklerin sadece tespit edilmiş mağdurlara ilişkin verileri içermesi ve refakatsiz çocukların tamamını kapsamaması, gerçek mağduriyetin boyutlarının tam olarak ortaya konulmasını güçleştirmektedir. Bu durum, refakatsiz çocukların görünürlüklerinin artırılması ile erken tespit mekanizmalarının güçlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Literatürde bazı araştırmalar, refakatsiz çocukların korunmasında sınır kontrol tedbirlerinin güçlendirilmesini ve düzensiz göçün denetlenmesine yönelik güvenlik odaklı politikaların etkinliğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşıma göre etkili sınır yönetimi, düzensiz göç hareketlerinin kontrol altına alınmasına ve insan ticareti ile göçmen kaçakçılığı ağlarının faaliyetlerinin sınırlandırılmasına katkı sağlayarak çocukların sömürü riskini azaltabilmektedir (Laczko & Thompson, 2000; UNODC, 2020). Bu yaklaşım, özellikle araştırmada ortaya konulan düzensiz göç ve göç yollarındaki risklere ilişkin bulgular açısından önem taşımaktadır.

Ancak bu yaklaşımın tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Aşırı güvenlik odaklı uygulamalar, çocukların resmi başvuru mekanizmalarına erişimini zorlaştırarak onları kayıt dışı hareket etmeye yönlendirebilmekte ve bu durum, insan ticareti riskini azaltmak yerine daha görünmez hâle getirebilmektedir (EP, 2024). Buna karşılık, çocuk hakları temelli bazı çalışmalar ve sivil toplum raporları, genişletilmiş kurumsal bakım hizmetleri ile açık erişimli çocuk koruma mekanizmalarının güçlendirilmesini ön plana çıkarmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası çocuk koruma standartları, kurumsal bakımın yalnızca zorunlu durumlarda ve geçici bir çözüm olarak değerlendirilmesi gerektiğini; çocukların korunmasında aile ve toplum temelli bakım hizmetlerinin önceliklendirilmesini önermektedir. Ayrıca artan göç hareketleri ve mevcut bakım merkezlerinin kapasite sınırlılıkları, yalnızca kurumsal bakım modeline dayalı bir sistemin sürdürülebilirliğini zorlaştırmakta ve çok yönlü çocuk koruma hizmetlerinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır (UN, 2010; UNICEF, 2021). Bu nedenle literatürde yer alan güvenlik temelli koruma ile bakım temelli

koruma yaklaşımlarının her birinin belirli risk alanlarına cevap verdiği, ancak refakatsiz çocukların insan ticareti mağduru olmalarının önlenmesi açısından bu yaklaşımların tek başına sınırlı kalabildiği anlaşılmaktadır.

Bu çalışma, literatürdeki güvenlik odaklı yaklaşım ile kurumsal bakım odaklı yaklaşım arasındaki ikili yapının ötesine geçerek farklı bir değerlendirme sunmaktadır. Bulgular, refakatsiz çocukların korunmasındaki en kritik boşluğun, çocuğun resmî kurumlarla temas kurmasından önceki süreçte ortaya çıktığını göstermektedir. Urie Bronfenbrenner'ın (1979) Ekolojik Sistemler Kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde; sağlık çalışanları, esnaf, mahalle muhtarları ve çocuğun günlük yaşamda temas ettiği diğer yerel aktörler, potansiyel risk göstergelerini ilk fark edebilecek konumdadır. Bu nedenle araştırmanın bulguları, çocuk korumanın yalnızca çocuğun resmî bir sisteme dâhil edilmesinden sonraki müdahalelerle sınırlandırılmaması gerektiğini; çocuğun gündelik yaşam çevresinde ortaya çıkan risk göstergelerinin de koruma sistemine aktarılmasının önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmada önerilen Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli, çocuk koruma sistemini yalnızca kolluk müdahalesine dayalı reaktif bir yapı olmaktan çıkararak; toplum temelli ve önleyici bir mekanizma olarak yeniden kurgulamaktadır. Model; sağlık kuruluşları, eğitim kurumları, sosyal hizmet birimleri, yerel yönetimler, kolluk kuvvetleri ve sivil toplum kuruluşları arasında düzenli bilgi paylaşımı, ortak risk değerlendirmesi ve koordineli müdahale mekanizmalarının oluşturulmasını öngörmektedir. Buradaki amaç, mevcut çocuk koruma kurumlarının yerine yeni bir yapı oluşturmak değil; farklı kurumlarda dağınık biçimde bulunan risk göstergelerinin ortak bir değerlendirme çerçevesinde birleştirilmesini ve gerekli durumlarda erken müdahalenin mümkün hâle getirilmesini sağlamaktır. Çocuk koruma alanındaki uluslararası standartlar da çocukların etkili biçimde korunabilmesi için kamu kurumları ve ilgili paydaşlar arasında disiplinler arası iş birliği, erken tespit ve koordineli hizmet sunumunun temel bir gereklilik olduğunu vurgulamaktadır (CRC, 2011; UNICEF, 2019).

Araştırma bulguları ayrıca dijital teknolojilerin erken tespit süreçlerinde destekleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Yapay zekâ destekli karar destek sistemleri, farklı kurumlardan gelen risk göstergelerini bütüncül biçimde analiz ederek yüksek risk taşıyan vakaların daha erken belirlenmesine katkı sağlayabilir. Ancak bu değerlendirme, mevcut çalışmanın doküman analizi yöntemine dayalı olması nedeniyle teknolojilerin uygulamadaki etkinliğinin doğrudan test edildiği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle yapay zekâ ve dijital teknolojiler, çalışmada bağımsız bir çözüm olarak değil, insan denetimi ve kurumsal karar süreçlerini destekleyebilecek araçlar olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte bu teknolojilerin kullanımında çocuğun üstün yararı, kişisel verilerin korunması, mahremiyet hakkı ve insan denetiminin devamlılığı temel ilkeler olarak gözetilmelidir.

Sonuç olarak tartışma bulguları, insan ticaretiyle mücadelede yalnızca sınır güvenliği veya yalnızca kurumsal bakım odaklı politikaların yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Etkili bir koruma sistemi; erken tespit, toplum temelli farkındalık, kurumlararası koordinasyon ve etik ilkeler çerçevesinde kullanılan teknoloji destekli karar mekanizmalarının birlikte işletildiği bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bu yönüyle önerilen Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli, mevcut çocuk koruma sisteminin yerini almayı değil, mevcut kurumlar arasındaki erken uyarı, bilgi paylaşımı ve koordinasyon kapasitesini güçlendirmeyi amaçlayan tamamlayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Model, refakatsiz çocukların insan ticareti riskini yalnızca mağduriyet gerçekleştikten sonra ele almak yerine, risk göstergelerinin farklı paydaşlar tarafından erken aşamada fark edilmesini ve çocuk koruma mekanizmalarına yönlendirilmesini öncelik vermektedir.

Bu önerinin Türkiye'deki mevcut insan ticaretiyle mücadele politikalarıyla uyumlu olduğu da görülmektedir. Türkiye'nin 2025-2030 İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda da insan ticaretiyle mücadelede kurumlararası iş birliğinin güçlendirilmesi, mağdur odaklı hizmetlerin geliştirilmesi ve suçun önlenmesine yönelik mekanizmaların güçlendirilmesi öncelikli politika alanları arasında yer almıştır. Bu çerçevede model, mevcut politika ve uygulamalardan bağımsız yeni bir yapı olarak değil, mevcut kurumsal kapasitenin erken tespit ve müdahale boyutunu destekleyen ve güçlendiren tamamlayıcı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Tartışmada belirlenen sınırlılıklar ve eksik halkalar, bir sonraki bölümde sunulan çözüm stratejilerinin çıkış noktasını oluşturmaktadır.

7. Çözüm Stratejileri ve Kalıcı Çözüm Mekanizmaları

Uluslararası çocuk koruma hukukunda yer alan düzenlemeler doğrultusunda, refakatsiz çocuklara yönelik koruma prosedürleri yalnızca mağdur duruma düştüklerinde müdahale ve geçici bakım hizmetleriyle sınırlı kalmamaktadır. Süreç içerisinde çocukların erken tespit edilmesi en önemli aşamadır. Bunun yanında çocukların zarar görmemesi amacıyla güvenliklerinin ve sağlıklı gelişimlerinin sağlanması ve toplumsal uyumu esas alan kalıcı çözüm planlamalarının yapılması, devletlerin temel sorumlulukları arasında yer almaktadır.

Bu kapsamda devletlerin bireysel analizler yapması ve aile birleşimi, yerel entegrasyon veya diğer uygun kalıcı çözüm seçeneklerini değerlendirmesi gerektiği, uluslararası hukuk standartlarında açıkça belirtilmektedir (CRC, 2005; UNHCR, 2021). Bu kalıcı çözüm mekanizmaları, çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilmelidir.

- **Aile Birleşimi:** Çocuğun erken tespit edilerek güvenliğinin sağlanabildiği durumlarda ilk çözüm, ailesinin tespit edilerek aile birleşiminin sağlanmasıdır. Bu süreçte çocuğun geldiği ülkede veya diğer ülkelerde bulunan ailesinin araştırılması ve gerekli incelemelerin yapılması önem taşımaktadır (UNHCR, 2024). Ancak ailesinin yanında çocuğun istismar, ihmal veya insan ticareti riski taşıdığı durumlarda aile birleşimine öncelik tanınmamalıdır (UNICEF, 2025).
- **Geri Dönüş:** Geri dönüş, ancak kaynak ülkede çocuğun zarar görmeyeceği bir ortamın varlığı halinde veya ciddi insan hakları ihlali risklerinin ortadan kalktığı durumlarda uygulanmalıdır. Geri dönüş kararının alınmasında temel kriter, çocuğun üstün yararı ilkesi olmalıdır. Bu kapsamda bireysel analizler yapılarak çocuğun güvenliği, aile ortamının uygunluğu, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim olanakları birlikte değerlendirilmelidir. Uluslararası çocuk koruma hukuku, çocuğun güvenliğini veya temel haklarını tehlikeye düşürecek koşulların bulunduğu ülkelere geri gönderilmesini kabul etmemektedir (CRC, 2005; UNHCR, 2021). Ayrıca uluslararası çocuk koruma standartlarına göre geri dönüş süreci, çocuğun ülkesine dönmesiyle son bulmamaktadır. Bu süreç; çocuğun durumunun düzenli olarak takip edilmesini ve eğitim, sağlık, bakım ile diğer koruma hizmetlerine etkili erişiminin sağlanmasını, çocuğun üstün yararı ilkesinin bir gereği olarak değerlendirmektedir (CRC, 2005; UNHCR, 2008).
- **Yeniden Yerleştirme ve Yerel Entegrasyon:** Güvenli geri dönüşün mümkün olmadığı durumlarda, çocuğun bulunduğu ülkede eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerle desteklenerek toplumsal entegrasyonunun sağlanması veya uluslararası koruma mekanizmaları kapsamında güvenli olacağı üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilmesi, kalıcı çözüm seçenekleri arasında yer almaktadır (UNHCR, 2021).

Kalıcı çözüm mekanizmalarının belirlenmesinde her çocuğun bireysel ihtiyaçları ve risk düzeyi ayrı ayrı değerlendirilmeli ve kapsamlı çözümler geliştirilmelidir. Bu nedenle kalıcı çözüm seçenekleri belirlenirken çocuğun üstün yararı ilkesi esas alınarak, güvenliği, psikososyal gelişimi ve uzun vadeli refahı karar sürecinin temelinde yer almalıdır. Önerilen stratejiler, çalışmanın bütününden çıkan sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde, aşağıdaki sonuç ve öneriler ortaya çıkmaktadır.

8. Sonuç ve Öneriler

8.1. Sonuç

Bu çalışma, zorunlu göç yolculuklarında refakatsiz çocukların insan ticareti bakımından en hassas gruplardan birini oluşturduğunu ortaya koymuştur. Doküman analizi sonucunda, çocukların mağduriyetini artıran temel nedenlerin aile bütünlüğünün bozulması sonucu korumasız kalmaları, hukuki açıdan durumlarının belirsizliği, kayıt dışılık, kurumsal iş birliği eksikliği ve uygulamadaki yapısal sorunlar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca mevcut verilerin tespit edilmiş mağduriyetlerden elde edilmesi nedeniyle özellikle refakatsiz çocukların görünmeyen risklerinin ayrıca ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular, uluslararası raporlar ve güncel literatürle aynı doğrultuda, mevcut çocuk koruma sistemlerinin genelde önleyici yapıdan ziyade olay gerçekleşikten sonra devreye girerek müdahale eden bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada incelenen Hak Temelli Yaklaşım,

Çocuk Koruma Yaklaşımı ve Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistemler Kuramı birlikte değerlendirildiğinde, refakatsiz çocukların korunmasının yalnızca hukuki düzenlemeler veya kolluk müdahaleleriyle etkin olamayacağı anlaşılmaktadır. Etkin bir çocuk koruma sistemi; kamu kurumları, yerel yönetimler, eğitim ve sağlık kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve toplumun diğer paydaşları arasında koordineli ve devamlı iş birliğini gerektirmektedir. Bu doğrultuda çalışma, insan ticaretiyle mücadelede Yapay Zekâ Destekli Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli'ni tamamlayıcı bir çocuk koruma yaklaşımı olarak önermektedir.

Önerilen modelin Türkiye'deki mevcut insan ticaretiyle mücadele politikalarıyla uyumlu olduğu değerlendirilmektedir. 2025-2030 İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın kurumlararası iş birliği, mağdur odaklı hizmetler ve önleyici mekanizmaların güçlendirilmesine yönelik yaklaşımı, çalışmada önerilen modelin temel bileşenleriyle örtüşmektedir. Bu nedenle model, mevcut insan ticaretiyle mücadele ve çocuk koruma sistemlerinin yerine geçecek bir yapı olarak değil, mevcut mekanizmaların erken tespit, risk değerlendirmesi ve koordinasyon kapasitesini destekleyen tamamlayıcı bir yaklaşım olarak ele alınmalıdır.

Model; sınır yönetimi, kolluk kuvvetleri, sosyal hizmet birimleri, eğitim kurumları, sağlık kuruluşları ve yerel yönetimler gibi farklı kurumlardaki risk göstergelerinin ortak bir değerlendirme çerçevesinde değerlendirilmesini ve bu durumların daha erken fark edilmesi için güvenli dijital altyapılar oluşturularak bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını amaçlamaktadır. Böylece yüksek risk taşıyan refakatsiz çocukların daha erken tespit edilmesi, ilgili kurumlara zamanında yönlendirilmesi; aile birleşimi, geri dönüş veya yeniden yerleştirme gibi kalıcı çözüm mekanizmalarının çocuk zarar görmeden en kısa sürede başlatılması mümkün olabilecektir.

Ancak önerilen modelin mevcut çalışma kapsamında saha ortamında uygulanmadığı ve ampirik olarak test edilmediği özellikle vurgulanmalıdır. Bu nedenle model, doküman analizi ve literatür bulgularından hareketle geliştirilmiş kuramsal bir uygulama önerisi niteliğindedir. Modelin etkinliği, gelecekte yapılacak ampirik araştırmalarla test edilmelidir. Bununla birlikte çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda, yapay zekâ destekli sistemlerin uygulanmasında kişisel verilerin gizliliği, şeffaflık, hesap verebilirlik ve insan denetimi temel etik ilkeler dikkate alınmalıdır. Yapay zekâ sistemleri nihai karar verici olarak değil, uzmanların değerlendirme ve karar süreçlerini destekleyen yardımcı araçlar olarak konumlandırılmalıdır. Böylece teknolojik olanaklarla çocuk koruma mekanizmaları güçlendirilirken, çocukların hak ve özgürlüklerinin korunması da güvence altına alınabilir.

8.2. Öneriler

Araştırma bulguları ve literatür değerlendirmesi doğrultusunda aşağıdaki görüş ve uygulama önerileri geliştirilmiştir:

- Refakatsiz çocukların korunması amacıyla İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı ile uyumlu biçimde, kurumlararası iş birliğini geliştirecek Yapay Zekâ Destekli Çok Paydaşlı Erken Tespit Sistemi geliştirilmeli; sınır güvenlik kuvvetleri, kolluk kuvvetleri, eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, sosyal hizmet birimleri ve yerel yönetimler arasında ortak veri paylaşımı ve risk değerlendirme sistemleri oluşturulmalıdır. Sistem; yeni ve bağımsız bir kurumsal yapı oluşturmak yerine mevcut kurumların sahip olduğu risk göstergelerinin güvenli biçimde değerlendirilmesine, ilgili kurumlar arasında koordinasyonun güçlendirilmesine ve yüksek risk taşıyan çocukların uygun koruma hizmetlerine daha erken yönlendirilmesine hizmet etmelidir.
- Sınır kapıları, geri gönderme merkezleri ve yoğun göç hareketlerinin olduğu bölgelerde çocuk hakları, çocuk psikolojisi ve insan ticareti konusunda uzmanlaşmış çocuk kolluk ve güvenlik birimlerinin kapasitesi artırılmalıdır.
- Refakatsiz çocukların tespit edilmesinden sonra sosyal hizmet, adli makamlar ve çocuk koruma birimleri arasında yönlendirme sistemleri hızlı ve etkin şekilde çalıştırılmalı; vasi atanması ve koruyucu bakım hizmetleri zaman geçirmeden gerçekleştirilmelidir. Vasi atanması ve uygun koruyucu bakım hizmetlerinin çocuğun üstün yararı doğrultusunda mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesine yönelik kurumsal kapasite güçlendirilmelidir.

- Sağlık personeli, öğretmenler, okul idarecileri, rehberlik ve danışmanlık bölümleri, kolluk personeli, muhtarlar ve yerel düzeyde çocuklarla temas eden diğer aktörlere yönelik insan ticareti risk ve suç göstergeleri, çocukların kırılganlıkları, bildirim süreçleri ve ilgili kurumlara yönlendirme konusunda düzenli hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Eğitim kurumlarındaki devamsızlık, çocuğun davranışlarında meydana gelen belirgin değişiklikler, sağlık kurumlarında gözlenen travma ve istismar şüpheleri ile çocuğa refakat eden kişilerin risk oluşturabilecek davranışları gibi göstergelerin tek başına mağduriyet kanıtı olarak değerlendirilmeden, erken uyarı ve yönlendirme süreçlerinde kullanılabileceği kurumlararası prosedürler geliştirilmelidir.
- İnsan ticareti mağdurlarına yönelik başvuru ve ihbar mekanizmalarının görünürlüğü artırılarak kolay ulaşılabilir hale getirilmeli; ilgili ülke içerisindeki analizler sonucu tespit edilen mağdur kişilerin dillerinde bilgilendirme çalışmaları yapılmalı ve toplumsal farkındalık etkinlikleri gerçekleştirilmelidir.
- Çocuklara ilişkin verilerin farklı kurumlar arasında paylaşılması durumunda kişisel verilerin korunması, veri minimizasyonu, erişim yetkilerinin sınırlandırılması, veri güvenliği ve insan denetimi ilkelerini içeren açık protokoller oluşturulmalıdır. Yapay zekâ destekli karar destek sistemlerinde yanlış pozitif ve yanlış negatif sonuçların çocuklar üzerindeki olası etkileri düzenli olarak değerlendirilmelidir.
- Gelecekte yapılacak araştırmalarda, önerilen Çok Paydaşlı Erken Tespit Modeli'nin farklı ülkelerdeki ve farklı çocuk koruma sistemlerindeki uygulanabilirliği karşılaştırmalı olarak incelenmeli; özellikle yapay zekâ destekli karar destek sistemlerinin insan ticareti risklerinin erken belirlenmesine katkısı; ampirik araştırmalar, pilot uygulamalar ve ölçülebilir performans göstergeleri üzerinden değerlendirilmelidir.
- Gelecek çalışmalarda ayrıca refakatsiz çocukların, sosyal hizmet uzmanlarının, kolluk personelinin, sağlık ve eğitim çalışanlarının ve diğer ilgili paydaşların görüşlerinin nitel veya karma yöntemlerle incelenmesi, önerilen modelin uygulamadaki güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan, İ. (2023). Türk hukukunda refakatsiz çocukların hukuki durumu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (55), 73–110. <https://doi.org/10.54049/taad.1328426>
- Birleşmiş Milletler. (1989). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*.
- Birleşmiş Milletler. (2000). *Sınırı Aşan Organize Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek, İnsan Ticareti, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü)*.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Committee on the Rights of the Child. (2021). *General Comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment (CRC/C/GC/25)*. United Nations.
- Council of Europe. (2005). *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*.
- Council of Europe. (2024). *15th General Report on GRETA's Activities*. <https://rm.coe.int/15th-general-report-on-greta-s-activities/1680b2a720>
- Düzel ve Alış (2018). Türkiye'de düzensiz göçte refakatsiz göçmen çocukların durumu ve başlıca risklerin değerlendirilmesi, *Asia Minor Studies* 6, 258–274.
- European Parliament. (2024). *Vulnerability of Unaccompanied and Separated Child Migrants*. European Parliamentary Research Service.

- European Union Agency for Asylum. (2018). *Practical Guide on Age Assessment (2nd ed.)*. <https://www.euaa.europa.eu/publications/practical-guide-age-assessment>
- European Union Agency for Asylum. (2022). *Practical Guide on the Best Interests of the Child in Asylum Procedures*. <https://www.euaa.europa.eu/easo-practical-guide-best-interests-child-asylum-procedures>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Türkiye İnsan Ticareti ile Mücadele Yıllık Raporu*. <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-insan-ticaretiyle-mucadele-yillik-raporlari>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2025). *İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2025–2030*. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Kurumsal/Stratejik-Yonetim/2025/ITM-Ulusal-Eylem-Plani/2025/08-Temmuz/3Ulusal-Eylem-Plani/Insan-Ticaretiyle-Mucadele-Ulusal-Eylem-Plani-TR_web-_sirali-sayfa_.pdf
- International Labour Organization. (2017). *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm
- International Organization for Migration. (2022). *World Migration Report 2022*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
- International Organization for Migration. (2024). *World Migration Report 2024*. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>
- Kaçar Tunç (2020). Refakatsız sığınmacı çocukların Avrupa'ya yönelik göç deneyimlerini ele alan bir literatür değerlendirmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 83–104.
- Kırlı Aydemir, D. D. (2023). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında refakatsiz olarak Türkiye'ye gelen çocukların hukuki durumuna genel bakış. *İzmir Bakırçay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(5), 127–176. <https://doi.org/10.46601/buhfd.1811460>
- Laczko, F. & Thompson, D. (Ed.). (2000). *Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Review of the Evidence with Case Studies from Hungary, Poland and Ukraine*. International Organization for Migration.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2005). *5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu*.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2013). *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*.
- United Nations. (2000). *Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/>
- United Nations. (2010). *Guidelines for the Alternative Care of Children (A/RES/64/142)*. <https://digitallibrary.un.org/record/673583>
- United Nations Committee on the Rights of the Child. (2005). *General Comment No. 6 (2005): Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside Their Country of Origin (CRC/GC/2005/6)*. United Nations. <https://www.refworld.org/reference/general/crc/2005/en/40996>
- United Nations Committee on the Rights of the Child. (2011). *General Comment No. 13 (2011): The Right of the Child to Freedom from All Forms of Violence (CRC/C/GC/13)*. United Nations. <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-13-2011-right-child-freedom>
- United Nations Committee on the Rights of the Child (CRC) & Committee on Migrant Workers (CMW). (2017). *Joint General Comment No. 23 (CRC) and No. 4 (CMW): State obligations regarding the human rights of children in the context of international migration in countries of origin, transit, destination and return (CMW/C/GC/4–CRC/C/GC/23)*. United Nations. <https://www.refworld.org/legal/general/cmw/2017/en/119567>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2008). *UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child*. <https://www.unhcr.org/media/unhcr-guidelines-determining-best-interests-child>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2021). *Working with Unaccompanied and Separated Children*. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4098b3172.pdf>

- United Nations High Commissioner for Refugees. (2021). *UNHCR Best Interests Procedure Guidelines: Assessing and Determining the Best Interests of the Child*. <https://www.refworld.org/policy/opguidance/unhcr/2021/122648>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2021). *Guidelines on Supervised Independent Living for Unaccompanied Children*. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/61bc48844.pdf>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2023). *Global Trends Report 2023*. <https://www.unhcr.org/media/global-trends-report-2023>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2024). *Child Protection*. <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/protection/child-protection>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2004). *Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*. United Nations. <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/ctoc/legislative-guide.html>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *Global Report on Trafficking in Persons 2020*. United Nations. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2022). *Global Report on Trafficking in Persons 2022*. United Nations. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/lotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2024). *Global Report on Trafficking in Persons 2024*. United Nations. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/lotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf
- UNICEF. (2019). *Guidelines on Case Management and Child Protection*. <https://www.unicef.org/sites/default/files/2019-05/Guidelines-to-strengthen-social-service-for-child-protection-2019.pdf>
- UNICEF. (2021). *Child Protection Strategy 2021–2030*. <https://www.unicef.org/media/104416/file/Child-Protection-Strategy-2021.pdf>
- UNICEF. (2021). *Policy Guidance on AI for Children (Version 2.0)*. <https://www.unicef.org/innocenti/media/1341/file/UNICEF-Global-Insight-policy-guidance-AI-children-2.0-2021.pdf>
- UNICEF. (2025). *Protecting Migrant and Displaced Children*. <https://www.unicef.org/child-protection/migrant-displaced-children>